

بابه تی ئەقینی لنگ پەرتویی هەکاری

وہ صفی حسن ردینی

پە یوہندی د ناقبە را ئەقینی و ھوزانی پە یوہندیە کا موکمە و کەقنە و ھە کە ئەقینی نە با داری ھوزانی راست نە دبوو ئە گەر ھوزان نە با مروفا ب ئەقینی نە دگوت (نە مازە ل چاخی بەری) لە ورا دی بینین ھوزان و ئەقین ئیک تە واوکەرە بو ییدی و مروف دببیت ھەردوو وەک (ھەقال چە مکانە) .
ئەقینی یا بویە سەر وکانی و ئیلھام و پالفا دان بو گە لە کە سا ھەتا بویە ھوزانغان و سترانبیژ و .. ئەقینی ئە گەر ئیکی یە بو ھەمی رەنگیت خوگوری کرنی و ئەو وەر یسی پە یوہندی د ناقبە را مروفا و ھەر وەسا دناقبە را مروفا و سروشتی و وەلاتی و ئەو ئە گەر ژیانە کا پەر خوشی و کە یف و شامی و ھەر وەسا ئەو ئە گەر ژیانە کا پەر کە سەر و خەم و کوفان ..

ئەقینی گە لە ک جەہی فە گرتی د ناف مە یانا فولکلور و توری مە یی کلاسیکی و ئەقینداری لنگ ھوزانقانی مە ییت کلاسیکی گە لە ک جارا سەر نچا من یا پراکیشای و من دقیا لسەر بنقیسم .. قی جاری من ھەولا دای بە حسی بابە تی ئەقینی لنگ (پەرتویی ھەکاری) بکەم و دیاریکەم ھەستا وی بە رامبەری ئەقینی و دا خویندە واری مە یی نھو بزانی ت کا جاوا با پیری ت مە (تە عبیر) ل ئیش و نازار و خەمیت خو ییت ئەقینداری کرینە .. بە لی دا ئاقریە کی بدەینە ئەقینی بەری بچینە ناف باغچی ھوزانی ت پەرتویی ھەکاری و دقنی ئاقرییدا مە دقیت بیژین کو دورە رەنگیت ئەقینی ییت ھەین ئیک ئەقینا راست و نازک پیروز یانکو ئەقینا

دگەل پاشای دموکم بن .

5- ھەتا [دلەر] دچیت ، ژنویکا ئەرزى دببیت برینید ئەقینی لنگ ھەودانە فە [ژنو حوبی لنگ ھەودابوی ۱۹۰۰]
باش بنیرە پە یفا حوبی چ توف [حوبە] بو
ھوزانغانی پە یدابوی تو بیژی [حوبا] خویشک و
براینی یە سوراف و سپیاف کری .. ۱۹

6- ئەرزى ھە کە راست ئە فە بکابانیا پاشای گوتبا ، دا زانیت کانى کەنگى گوتى یە ۱۹۰۰ چ دەم دیتی یە ، سپیدی یان ئیقاری ۱۹۰۰ لږەخەکی دببیت سپیدە یە زوی یە ، ھەما روژا دەرکە تی [تینی روژی لدنی دابو] لږەخی دی دببیت ژ بالافی ژ سەر ریباری یا ھاتی یە فە : [ئەوی روژی ژ بالافی - ژ رویباری فە گەریابو] باشە چەوا گە ھستی یە ، وی سپیدی زوی بچیتە رویباری بالافی و بزقیریتە فە ۱۹۰۰ دپارە بشە فا چوی !! تو بیژی کابانیا پاشای بشە ف بچیتە بالافی ، یان بکە یفا دی خو یا چوی پستی نەھ - دەھ - وەسیفە ژى داینە دو یف خو ۱۹

دیماھینی بەزرا من ، لدویف بە لگە و گرو فید بوری ، [ئەرزى] ھوزانا ناقبری ، بنائە خاتوینی کابانیا سماھیل پاشایی یە کئی ، پاشایی نامیدی ، نە فە ھاندی یە ! بە لکوب خاتوینە کا دی یا [خە یالی] و نە یاراست گوتی یە ، و نە دویرە ژبەر مروفانی یا وی بو پاشایید نامیدی ، گە لە ک جاران چوبیتە کووچک و تە لارید وان ، سە یران و ھاقینگە ھید وان .. کابانی و بە ر دەستک و خاتوینید وان دیتبن و سود ژ خەمل و راپیچ و کارو کوکید وان دیتی یە د فە ھاندنا قی ھوزانیدا .

فە روزو سەرەکانی :

- (1) المائی - انور / الاکراد فی بادینان - الموصل 1980 م - ب : 206 .
- (2) یوسف عبدالرقيب / دیوانا کرمانجی - النجف 1971 م - ب : 90 .
یا ھەژى یە بیژین ھیزا [عبدالرقيب] نە نفیسی یە بکی ھلدا یە .
دیارە [مەمدوح بریفکی] بو ئاشکەرە نە کری یە .
- (3) المائی - انور / الاکراد فی بادینان - ب : 206 .
- (4) ص . ب . نامیدی / ھوزانغانید کورد - بە غدا . 1980 - ب : 380 .
دیسان : عبدالکریم فندی / دیوانا بە کر بە گئی ئەرزى - بە غدا
1982 / ب : 108
- (5) بنیرە [بسورانی تەزین دابو] ، [ژ دەف و لێفا شە کر باری] ،
[ھلینا خادمی چارە ک] -

تو بزانی چ د کیشم ژ برینیت د نهان
ب نیش و سوتن و ژانن نه ب نه وصافی به بیان
نالو و عللو و ناھان دگرم تا سه حه ری بپ 63

یانژی دهمی دبیزیت :-

به سستی به ندا دوسه د به ندانم نه ز
سه ر حه تا پی وی دناف پیچ و تاب
په رتو هر که س بیته فی مهیدانی عشق
دی بکت البهت قه بولا هر عذاب بپ 93

هه تا دبیزیت :-

ناگری قینی ل من سوتن هناف و جه رک و دل
له و ژ من نائین فغان و ناله و زاری و ناھ
نه ز نزانم من چ کریا خه تایا من چی په
یا ژ من زیزه په قینی ناکت ل من نه صلا نگاه بپ 184

په رتو بومه فیار دکه ت کا نه قینا چاوا بو به ری تام که تی و
دیار دکه ت بینینا خو بو نه قینی پشتی زانی و تام کریه و دبیزیت
نه فین دهرده کی بی دهرمانه به لی پا ژ دهردیپرا ژی دهرمانه
چاخی دبیت :-

من ژ نه ول قه ت نه زانی ناگره ک سوزانه عیشق
ناته ش و بیت و شه پاره ناخکرو نیرانه عیشق
تا کو پیله ک من دگل که ر هوگری بوم ناشنا
له ذدهت و ذهوق و صه فاو عومری جاویدانه عیشق
نولفه ت و مهرو موحبه ت و شه وق و شوره فین همه
دهردی بی دهرمان وه لی هه دهردرا دهرمانه عیشق
حاکم و شاهو و وزیره به گلر و سولتانه عیشق بپ 148

صه برو بهین فه ره هی و چاغه نیری نالافیت گرنکن د فه ره نگا
نه قینی دا ، هه روه سا نه فه هاریکارن بو به رده و امبونا عیشقی و
مروقی نه فیندار دقیت قه بولا فان تشتا بکه ت دا کو روژه کا
خوشترو پیروتر بو بجه بهیت و (په رتو) بخو دبیزیت دهرده کی
گرانه و خودان کوژه به لی پا که س نه شیت خو ژ فی دهردی
خلاص که ت :-

نه ز نزانم دی چ بت دهرمانی دهردی انتظار
قه ت خلاص نینه من نه صلا ژ دهردی انتظار

(عذری) ، نه ف نه فینه نه فینه کا ویزدانی په و نه فینه کا پاک و
ته میزه و فی نه قینی فه لسه فا خویا هه ی چنکو ژیده ری فی
نه قینی دله و ناقول ل فی حاله تی نه قینی هه می هیفی و
نومیدیت نه فینداری نه وه دلبه را خو ببینیت و به س .. چنکو
دیتن بتنی تیر بونه و لوتکا شادینی په و ناسانتترین تشت لفی
حاله تی نه قینی وه فاداریه و خوگوریکنه .

تایی دووی بی نه قینی نه قینا (جسدی) په یا نه پیروزو راست و
که له ک دبیزنه فی رهنگی نه قینی نه قینا (غرائزو مغامرات) چنکو
ژیده ری فی نه قینی نه عه قل و دله ، به لکو ژیده ری وی چه سه دو
غرائزن نه ف چه نده ژی دگل سه خله ت و سه ره اتیت باب و
باپیریت مه و چفاکی کوردی ناگونجن و نه ف کاره تشت کی
بیانی په ل سه ره و شتیت کوردا چنکو میژویا نه قینی د چفاکی
کوریدیدا په ره کی پاک و پیروزی هه ی ..

نه که ر نه م پیداچونه کی د دیوانا (په رتو هه کاری) دا بکه بین دی
بینین نه فی هوزانقانی که له ک بایه خنی دایه نه قینی و پارچه کا
مه زن ژ باغچی هوزانا خوبو فی چه ندی بی ته رخان کری و دی
بینین چاوا نه قینی خول دلی ویی نازک نالاندی و دلی وی نیخسیر
مری و برینداره کری :-

ناگری عشقی حه لان دن مه جسم و ته ن و جان
وه ره جاره ک ژ ته را دا بکه م نه ز دهردی به بیان

نی دهمه نی ساعه ته نی روژه نی ماهه نی سال
دائما پی دهر پی نه زکوشتم فی دهر دی انتظار
یان دهمی دبیت : -

بپ 124

دهر دی د دلی خو گه ر بکه م جمله حسیب
قه ت نائیته شه رحه کی ب سه د جلدی کتیب
نه مان وهه رام و سه برو سامان کره

چاقین ته نزا چ کر لمن مه کرو فریب بپ 71

فی که فتن یان نیک دیتن (وصال) که سه ره کا مه زنه د دلی هه می
نه فیندار اداو بی گومان هیفی و نارمانجیت ژیا نا نه فیندار نه وه
بکه هنه نیک - به لی دی کی باوه ر که ت و که نکى !! ؟ چاوا مروف
به لایه کا مه زن بکه ت و بکه فیته به ندیخانه کی و قه د باوه ر نا که ت
کو دی روژه کی لی خلاس بیت هوسانی نه فیندار باوه ر نا که ن کو
دی روژه ک هیت دی نیک و دوو بینن یان دی بو نیک بن و په رتو
گه له ک راست دبیت دهمی دبیت (روژا وصالی ره وشه نه)
گه له ک راسته چنکو پشتی سه بری و عه زابا نینتزاری نه گه ر
مروف دل به راخو ببینیت باوه ر نا که ت نه فه نه و خوزیا (دیتنی) په
بجه هاتی .. په رتویی هه کاری دبیت : -

گرتین و دفتیت که لا دلی خو داپیژیت نه فجا دی نه فیندارا
ته شبیه که ت ب گه له ک تشتاو ب گه له ک وینا و رهنگا دی پی
بیژیت و وه سفیت وی که ت ، هه ر وه سا کچک ژی هوزانا و سترانا
ب لاوی دلی خو دبیت دا ناگری دلی وی بیته زایه کی ، بی
گومان هوزانغان زور ب نه فیندارا دلی خو دبیزن و هنده ک وینیت
هوزانکی بو وان دولبه را دگرن دی بیژی نه فه نه هوزانه به لکو
وینه کی فوتگرافی په -

په رتو ژی د وه سفا جوانیا هه قالا خودا هوزانغان و هونه ر مه ند
بویه چاخنی دبیت : -

نه برویت قبله نی جانان خال رخت کعبه نی دل
هه مه مه حبوبی جهان ژ حوسنا ته خه جهل
نه مثالی ته هه بونه و نه ثانی ب ته بن

نه د (بلخ) نه د (خلخ) نه د (چین) و نه چکل
نی کو زولفیت ته هه می حلقه و عقد گرهن
نی کوله علیت ته دکن حال گرهنیت پر مشکل
هه ر که سی وه صفا جه مالا ته بهیستی

کونه بوی نه و ب دل یا ب دوسه د جان مائل
نینه موحاجنی چراغه ک شه ف و روژان پرتو
ب خیالا ته نه وی روشنه مشکاته نی دل بپ 163

یانژی دی بینن چاوا په یفیت خو کرینه کامیراو وینه کی
فوتگرافی بی قه شه نگ گرتیه دهمی دبیت : -

رو ما هتاب و چاردهیه شه نک و شه پال و سادهیه
به گزادهیه شه هزادهیه سه ر تاب پا نورا سه مه د
نه زمان ژ وه صفان مایه لال سبحان ژ نه قاشی نه حد
نه و صانعی صنعی ره فیع چیکر جه مالا وی به دیع
هژمار بکن رهنگان جه میع نین قه در نین عه ده د

عارضی کسانیه که ملاند ب زولف و گولاکان خه ملاند بپ
113

پشتی گه له ک ب هه قالا خو کوتی و گه له ک وه سفا وی کری و ب
تشتا هه فبه رگری نه فجا دبیت : -
ناگر ژ قه له م دی بجیتن به د به دفته ر
حینا بنفیسیم ژ جه مالا ته یه ک نه و صاف

مزگین ل وه یارو برا بوم نائلی روژا وصال

بوری ل من تاری شه فا فرقه ت پ دل روژا وصال

هجره سیهرو چونه در شما وصالا پر ژ نور

سه د شوکر سولتانی غه فور جار دی فه که ت روژا وصال

روژا وصالی روشنه د یه کدا گول و تیک گولشنه

خوشی جه نه ت و خوش مامه نه وه قتی خوشه روژا وصال

لاکن نه گه ر چه ند سالکان هجره کودا ب به رنگان

ته شبیهی شیخی سالکان نه ز برمه پیش روژا وصال

نه ی پرتویی بلبل مثال یا نه غمه نی شیرین مه قال

په رواز که پیش باغی جه مال فه صلی گول و روژا وصال بپ

159

هه تا دبیت

برینا من ژنو کول بو ژ نازارا د نیف دل بو

وصاله ک قه د نه حاصل بود سالیدا نه مر چاره ک بپ 150

ب راستی نه گه ر مروفی تشته ک بفیت فیچا راوه ستیانا وی نینه و

هه ر دی که ت و بیژیت ، مروفی نه فیندار ژی راوه ستیانا وی

نینه و هه ر دهم بی مژیوله چنکو ناگری نه فینی هناقیت وی بیت

پرتو قه نه شیت ناله جه ورا ته بکیشیت

له ورا ژ نه زهل کرنه دل و جان ل ته نه و صاف بپ 144

لیک فه بون و دویر که فتن (فراق) نافه کی ب سه همه و بترسه د
فه ره نگا عه شقی داو خوزی یان نه فینی نه با یان لیک فه بون
نه با چنکو لیک فه یون دهرده کی پر ژان و ناگره و خودی نه که ت
نه ف دهرده که سی بکریت چنکو که له ک که س ژ نه که را فی
چه ندی بیت شاش و سه و داوی بوین ، (پرتو) ژی دبیت : -

فی فرقه تی سه وداکرم

فریاد ژ دهستی فرقه تی

مه جنونه کی شهیداکرم

فریاد ژ دهستی فرقه تی

* * *

ثافی برن که سب و سه عی

عومری عه زیزلمن بوزه عی

مه یقم سه را (ارض ابلعی)

فریاد ژ دهستی فرقه تی

* * *

عشقا عه زیزان ناته شه

مه ردهم ژ نو تازه که شه

که ر چ بمن حاله ک خوشه

فریاد ژ دهستی فرقه تی

* * *

مه جرو فراقا نامدار

بی به ختیا چه رخا غه دار

تیکدا کریمه تارو مار

فریاد ژ دهستی فرقه تی

* * *

نه ف فرقه تا دوزه خ صفه ت

جه هنه م کو حفظی ژی دکه ت

به س پرتویی دی بی چکت

فریاد ژ دهستی فرقه تی بپ 212

وه نه بیت کو هوزانقانی مه پرتویی هه کاری ب وان که سا
نه حه سیابیت نه ویت لومه ی نه فینی و نه فیندارا دکه ن و چ
بایه خنی ناده نه نه فینی .. نه فچا دا بزانیی کا پرتویی دهر
هه قا وان چ گوته : -

غه پیری مه جنونان د شه هری من نه ما فه رزانه یه ک

تی بکه ت له ومی ژ نه فغانی نیازا عاشقان

یا که ره یا وی نه دی هه جرو غه ما جانانه یه ک بپ 157

پشتی مه چه نه د لایه نیت کورت و کیم ژ هوزانا پرتویی
هه کاری - نه ویت دهره قا نه فینی دا هاتینه گوتن دیارکری و
نیخستیه به ر چاف .. نه فچا مه زانی کو هوزانقانی مه که له ک
نرخ و بایه خ یا دایه نه فینی و دقت بزانی کو بابه تی نه فینی
که له ک جهی خو بی کری دناف چیروک و داستان و سه رهاتیت
مه داو که له ک کاری کریه سه ر ژیا نا ناده میزادی ژ که فن هه تا
نه فرو و لناف مه کوردا که له ک سه رهاتی و کریارا بی رویدای
نه فینی (هه بونا) خو یا دیارکری کو نه و ژی هیزه کا پیروزه وه
کارتیکه ره و دقت حیسابا وی ژی بیته کرن و ژره و شتیت نه فینی
بیت که له ک که له ک باش نه وه ، نه فینی پیری یان زه نگینی یان
کورتی یان دریژی بزانی و نه فن یا بی توخییه و شیخی
سه نغانی و کچا فه له و دهرویشی عه بدی و عه دول ووو ...
نمونه نه بو فی چه ندی و هه که حاله تی نه فینی و دلداریی
که هشته سنوره کی ناسی و ناسته نگه کا مه زن و بی ری وی کافی
ژیان لبه ر چاقیت نه فیندار د بیته چونه و خو گوشتن و سوتن لبه ر
چاقیت وان دبیته دهرمان و چاره سه ر کرن و ب سه داو هزارا
لناف چفاکی مه دا (بی که فن و نوی) نه ف نمونیت هه پین و مه
هه میا بی گولی بوی کو نه که ر داخازا نه فیندارا بجه نه هات و
نه که هشته نیک وی کافی گوشتن هیفا دکه ت و نه مان باشتره و
خوشره ژ مانی .

ژیده ر

- 1- دیوانا پرتویی هه کاری - تویراندنا صادق بهاء الدین نامیدی -
به غدا 1978 ز .
- 2- احنی (20) قصیده حب فی الشعر العربی - فاروق شوشه بیروت
1973 ز .
- 3- رساله فی سایکولوجیه الحب - دکتور صلاح مخیمر - مصر
1975 ز .